

V květnu roku 1932, v době vrcholící krize, vychází v Praze útlá brožura Jana A. Bednáře **Manifest sofokracie**.

Po kritice vládnoucí parlamentní demokracie přechází autor k výkladu nového pojmu:

„Sofokracie znamená doslova vládu moudrých, v našem dnešním specializovaném a mnohostranném životě pak vládu odborníků, kapacit, autorit, znalců, vůdců. Vývoj lidí tak specializoval a při tom je zase všechny tak svazuje závislostí, že není jiné řešení.“

Sofokracie hlásá vůdcovství – je přirozené, zdravé a užitečné. I demokracie hlásá, že mají vládnout nejlepší, problém je, že je hledá ve stranách.

Sofokracie hledá nejlepší tam, kde už jsou – přímo ve svých oborech: jde přece hlavně o správu věcí, oborů; o správu financí, obchodu, zdravotnictví, školství, dopravy atd. Demokracie svěřovala správu těchto speciálních oborů straníkům podle jejich mocenských pozic; Místo, aby hledala ministra financí mezi finančníky; ministra obchodu mezi obchodníky, ministra školství mezi pedagogy, hledala především silného straníka.

Sofokracie staví proti kartelu stran „kompetenci“, opírá se o skutečnost: odbornost a odborovost. Stranictví musí být omezeno věcností, stavovstvím. Každý stav musí mít své centrum, a pak i své zastoupení v celku.

Lidé určitého zaměstnání mají stejné starosti, problémy, přání. Tento stavovský základ, organizace na čistě zájmovém základě, je správný. Vše ostatní je přidáno. Příklad: Nechceme školu ani socialistickou, ani agrární, ani klerikální – ale pedagogickou a kulturní!

V sofokracii je moc vzata stranám, útvarům zastaralým ideově i technicky. Sofokracie je boj proti stranám ze zásady: strany jsou zbytečné, stranické ideologie, narazí-li na skutečnost, se rychle rozplývají a jen překáží. Příklad: Stranické starosti o železnici; nejde o to, aby dráha dobře a lacině dopravovala. Ale aby: a) zřízců neměli národní socialisté víc než sociální demokraté; b) aby úřednická místa byla „spravedlivě“ rozdělena mezi národní demokraty, klerikály a socialisty; c) aby dodávky dostal „náš člověk“.

Odbornost dnes požaduje kdekdo, jen vládnout může kdokoli. Kterýkoliv poslanec se mohl stát jakýmkoli ministrem. O bankovním, zdravotním, školském zákoně rozhodují v parlamentu lidé, kteří z 90% věci vůbec nerozumí.

Bude-li politika zvěcněna, z odborněna, přenesena přímo na reprezentanty povolání, stavů, odborů a na autority vědecké, bude to především lacinější. Odpadá totiž náklad na agitaci, tj.

na sekretariáty a tisk. Odborový spolek nepotřebuje agitovat; kádr jeho členstva je pevný. Utichne humbuk, skandály a desatero jiných stranických ohavností.

Demokracie byla taková stará dílna; plná zbytečného mluvení, vykládání, pobíhání, sporů, chyb a oprav. Sofokracie je Baťou pro politiku.“

Za Bednářovou sofokracií [1] se tedy skrývá hospodářský systém zvaný korporativismus, stavovská demokracie nebo také nacionální syndikalismus, který má svůj původ nejen v evropském středověku a dělnických podpůrných spolcích, ale vůbec v prastarém indoevropském členění společností do kast resp. stavů [2].

Od počátku byl součástí ideologie katolické reakce a s koncem 19. století se objevily – jako alternativa k socialismu i kapitalismu – jeho sekularizované verze. V první polovině 20. století nastoupily „třetí cestu“ vlády mnoha zemí (na Balkáně i ve Střední Evropě), jen v několika (Itálie, Španělsko, Portugalsko, Německo) však bylo tolik času, aby alternativa nabyla pevnějších forem [3]. U nás měl korporativismus zastánce v klerikálních (Hajn), agrárnických (Berounský) i fašistických (Branžovský, Šimerda, Cyphelly aj.) kruzích [4].

Sofokracie představuje jeho ryze technokraticko-syndikalistickou variantu, (ve schmittovském smyslu) nepolitickou a neimperialistickou, omezenou na správu věcí („Lépe se nám líbí slovo správa než vláda. Dobrá správa je nejlepší vláda“). O dvacet let později se tomuto pojetí dostalo – poněkud nečekaně – uznání z pera Alberta Camuse:

„Syndikalistické hnutí: právě ono dokázalo během jednoho století úžasně zlepšit životní podmínky dělníků z šestnáctihodinové pracovní doby na současný čtyřicetihodinový pracovní týden. I

Ideologické impérium vrhlo socialismus zpět a zničilo většinu toho, co odborářské hnutí vybojovalo. To proto, že odborářské hnutí vycházelo z konkrétního základu, z profese, která v ekonomickém řádu představuje to, co obec v řádu politickém, živou buňku, z níž vyrůstá celý organismus, zatímco cézarská revoluce vychází z učení, jemuž násilně přizpůsobuje skutečnost“. (Člověk revoltující. Praha 2007, s. 323)

Ideologickým impériem jsou pochopitelně myšleny strany, vnikající do odborových spolků za jediným účelem – lovit v nich hlasy, čímž ovšem tříští a oslabují jejich původně jednotné zájmy.

Sofokracie také odmítá byrokratický, od života odtržený centralismus, neboť idea místního či profesního společenství (tedy res-publica ve svém čistém významu) je mnohem jasnější a užitečnější, než idea lidovosti (demo). Tuto myšlenku dnes hájí např. Alain de Benoist (za společnosti „lidského rozměru“ [5]).

Bednář, který si oškliví stranické pokrytectví, ono „kadění optimismem, prováděné nejvíc těmi, u nichž to smrdí až k zalknutí“, črtá rovněž několik etických norem:

„Sofokracie znamená především autoritu poctivosti. Tu dnes ze starých nemá nikdo, protože zpolitizováním – zestraničením tuto autoritu ztratili. Jen mladí mohou být dnes autoritou nad

všemi stranami. Sofokraté budou onou organizací mlčenlivých politiků, po které toužil Mussolini.

Sofokracie je hierarchická, váží-li si ovšem více stavitele, než vykonavatele, dělníka, je to proto, že i ten dělník se na stavitele dívá jako na autoritu. Vždy tomu tak bylo a vždy tomu tak bude; je to přirozený zákon. Sofokracie je realistická. Vidí, že nic si není rovno, že si lidé nejsou rovni. Ale: listonoš, který roznese statisíce dopisů, dobře vychoval děti, stojí pochopitelně výš, než ministr s rodinou v troskách, který okrádá stát. Lidská rovnost je ve vědomí, že člověk dobře vykonal své poslání.

V demokracii nebylo možno nikoho chytit za límec; osobně se vyzul každý straník; musil, aby strana nedoznala úhony; každý říkal – já nic, já muzikant, to strana, koalice, vláda, ouřad, oni. Sofokracie stojí na osobní zodpovědnost; štěstí je ve skromnosti a minimálních požadavcích.“

A nakonec konstatování, platící bezvýhradně dodnes:

„Páni si myslí, že se vždy všechno ututlá a zapomene, domnívají se, že lidé jsou politikou tak otráveni, že jim je už všechno jedno, že veřejnost všechno snese a dá si štípat dříví na zádech. To je drzý omyl. Vždyť kdo má prospěch ze stranictví. Pár lidí – na újmu všech. Ignorovaných a poškozených bude vždy víc, než protěžovaných a zakoupených!“

Poznámky:

1. Termín sofokracie („vláda filozofů“) se vyskytuje už u Platóna.
2. Stavby nelze zaměňovat s třídami. Třída je pojem převážně socio-ekonomický, stav socio-kulturní.
3. Souhrnné dějiny korporativismu nebyly dosud napsány. Příležitostná kritika z marxistických či liberálních pozic je povrchní, předpojatá a dogmatická, což ovšem nevylučuje skutečnost, že stavovská teorie (i praxe) vykazuje řadu slabých míst. Julius Evola tvrdí (Lidé uprostřed ruin), že nejbližší k papírovému ideálu měl německý korporativismus dr. Leye z let 1935 – 1940, ne tedy italský, a už vůbec ne španělský poválečný („caudillův“) model. Také Salazarova ekonomika se vůči liberalistickému „svádění“ ukázala bezzubá – prostí Portugalci podléhali vábení barevného celofánu stejně snadno, jako lidé ze sovětského bloku.
4. A. Hajn: Obnovení církevního státu (1929); R. Gajda: Stavovská demokracie národního státu (1932); S. Berounský: Stavovská myšlenka (1936); J. Jílek: Stavovský řád a zřízení (1937); . Cyphely: Politická čítanka. Populární úvahy o národě, státu a novodobém zřízení stavovském (1939); Opírali se přitom nejen o papežskou encykliku Rerum novarum (Lev XIII.) a italské korporativce (G. Bottai), ale také o učení Rakušana Othmara Spanna („Der wahre Staat“).
5. Alain de Benoist – Charles Champetier: GRECE Manifeste – la Nouvelle Droite de l'an 2000.